

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20.051.168
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору наук з державного
управління, професору, професору
кафедри публічного управління та
адміністрування Карпатського
національного університету імені
Василя Стефаника
Сурай Інні Геннадіївни

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента,
завідувача кафедри публічного управління та адміністрування
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Жук Ольги Іванівни

на дисертаційну роботу Біннатов Олега Назімовича
на тему: *«Механізми державного стимулювання розвитку малого та
середнього підприємництва в Україні»* подану до захисту в разову
спеціалізовану вчену раду Карпатського національного університету імені
Василя Стефаника на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28
Публічне управління та адміністрування за спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена об'єктивними процесами розвитку державної політики у сфері стимулювання малого і середнього підприємництва в Україні в умовах змін економіки, реалізації курсу на європейську інтеграцію, а також викликів, спричинених повномасштабною війною та необхідністю повоєнного відновлення. Малий і середній бізнес відіграє важливу роль у забезпеченні економічної стійкості держави, збереженні та створенні робочих місць, формуванні конкурентного середовища та наповненні дохідної частини бюджету різних рівнів, що зумовлює підвищену увагу до проблематики державного стимулювання його розвитку.

Сучасний стан розвитку малого і середнього підприємництва в Україні характеризується наявністю низки системних проблем, серед яких недосконалість нормативно-правового забезпечення, фрагментарність та недостатня узгодженість заходів державної підтримки, обмежений доступ суб'єктів підприємництва до фінансових ресурсів, недостатній рівень

інституційної спроможності органів публічної влади у сфері стимулювання підприємницької діяльності. Зазначені проблеми суттєво загострилися в умовах воєнного стану, коли значна частина суб'єктів господарювання зазнала втрат, була змушена припинити або змінити формат діяльності, тоді як держава потребує активізації підприємницького сектору як одного з важливих чинників економічного відновлення.

За таких умов зростає потреба у науково-обґрунтованому аналізі сутності, структури та інструментарію механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва з урахуванням сучасних економічних, інституційних та безпекових викликів, а також орієнтирів повоєнного розвитку України. Особливої ваги набуває формування комплексних підходів до стимулювання розвитку підприємницької діяльності, удосконалення фінансових, організаційно-економічних та інформаційно-консультаційних механізмів підтримки бізнесу.

З огляду на зазначене, обрана тема дисертаційного дослідження є своєчасною, науково-обґрунтованою та практично значущою.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих в дисертації.

Дисертаційна робота виконана на належному теоретичному та прикладному рівні, характеризується логічною структурою, послідовністю викладу результатів дослідження та чіткою орієнтацією на досягнення поставленої мети. Мета та завдання дослідження, узгоджені з об'єктом і предметом дослідження, а також логічно пов'язані з положеннями наукової новизни. Це сприяє забезпеченню цілісності дисертаційного дослідження та достатнього рівня обґрунтованості отриманих результатів.

Для досягнення поставленої мети автором використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема системний, структурно-функціональний та історико-логічний методи, методи індукції та дедукції, порівняльного та компаративного аналізу, контент-аналізу, правового та економічного аналізу, бенчмаркінгу, а також метод проектування. Застосування зазначеного методичного інструментарію забезпечило належний рівень обґрунтованості теоретичних положень, аргументованість висновків і достовірність отриманих результатів.

У першому розділі дисертаційної роботи досліджено теоретико-методологічні засади державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва. Узагальнено наукові підходи до трактування понять «державне регулювання», «державне стимулювання» та «державна підтримка», уточнено їх співвідношення та місце у системі публічного управління підприємницькою діяльністю. Автором систематизовано історичні етапи становлення державної політики стимулювання підприємництва в Україні, а також обґрунтовано Цілі, принципи, напрямки державної політики розвитку малого і середнього

підприємництва, що створює теоретичну основу для подальшого аналітичного та прикладного дослідження.

У другому розділі дисертації здійснено ґрунтовний аналіз сучасного стану реалізації механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, розкрито структуру, функції та інституційне забезпечення. Обґрунтовано роль нормативно-правового, організаційно-економічного, фінансового та інформаційно-консультаційного механізмів, а також показано особливості їх трансформації в умовах війни та повоєнного відновлення. Досліджено нормативно-правовий механізм державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, систематизовано законодавчі та підзаконні акти, що регулюють державну підтримку МСП, та визначено їх функціональне призначення. Також узагальнено позитивний зарубіжний досвід державного стимулювання розвитку підприємництва та обґрунтовано можливості його адаптації до вітчизняних умов, що підвищує аналітичну цінність отриманих результатів.

У третьому розділі дисертаційної роботи обґрунтовано напрями удосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в сучасних умовах та повоєнному періоді. Автором розроблено Концепцію дерегуляції малого і середнього підприємництва, визначено її стратегічні пріоритети та етапи впровадження, а також запропоновано інноваційні методи, форми та інструменти державного стимулювання підприємницької діяльності. Запропоновані рекомендації ґрунтуються на результатах проведеного теоретичного та прикладного аналізу, мають системний характер і спрямовані на підвищення ефективності державної політики у сфері розвитку підприємництва.

Обґрунтованість отриманих результатів підтверджується логічною узгодженістю теоретичних положень, аналітичних висновків і практичних рекомендацій, їх відповідністю меті та завданням дисертаційної роботи, а також апробацією основних положень дослідження у наукових публікаціях і науково-практичних конференціях.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна дисертаційного дослідження визначається такими положеннями:

вперше:

- розроблено Концепцію дерегуляції розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, яка ґрунтується на комплексному підході до державного стимулювання підприємницької діяльності та інтегрує регуляторні, фінансові, інституційні та інформаційно-консультаційні інструменти у єдину систему державної політики з урахуванням завдань економічного відновлення та європейської інтеграції;

удосконалено:

- структуру механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва в Україні та сформовано цілісну систему класифікації механізмів стимулювання МСП;
- наукові підходи до визначення тенденцій розвитку малого і середнього підприємництва та виявлено проблемні аспекти стимулювання розвитку МСП і удосконалено інтегровану карту проблем у результаті визначено напрями оптимізації політики стимулювання МСП у кризових умовах і забезпечено наукове підґрунтя для розроблення адаптивних управлінських рішень;
- підходи для дослідження стану реалізації нормативно-правового, організаційно-економічного, фінансового та інформаційно-консультаційного механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва;
- систему інноваційних інструментів механізмів державного стимулювання розвитку МСП в Україні в результаті сформовано інноваційно орієнтовану модель державного стимулювання МСП, що забезпечує перехід до цифрової, екологічної та інклюзивної економіки, підвищує доступ МСП до ресурсів і зміцнює їх конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі;
- прикладні підходи до адаптації позитивного зарубіжного досвіду державного стимулювання розвитку підприємництва до національних умов з урахуванням інституційних особливостей, економічних викликів та потреб повоєнного розвитку;

набули подальшого розвитку:

- сутність поняття «державне стимулювання розвитку бізнесу» та «механізми державного стимулювання розвитку підприємництва», отримано структуроване наукове розуміння механізмів стимулювання, що дозволяє підвищити ефективність політики підтримки МСП;
- сформовано концептуальні засади імплементації європейського досвіду, що забезпечують цілісне бачення напрямів модернізації державної політики підтримки МСП та підвищують її ефективність в умовах євроінтеграції.

У цілому наукова новизна та результати дисертаційного дослідження характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості, внутрішньою логічною узгодженістю та мають теоретичну і практичну цінність для подальшого розвитку науки публічного управління та адміністрування, а також для удосконалення державної політики у сфері стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях.

Основні наукові результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у 10 наукових працях, 5 наукових статтях у фахових виданнях,

1 стаття у виданнях країн ЄС, 4 тези доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій. Опубліковані наукові праці повною мірою відповідають темі дисертаційного дослідження, логічно та послідовно розкривають його основні положення, відображають наукову новизну, теоретичні узагальнення та прикладні результати, отримані автором у процесі проведення дослідження.

У публікаціях висвітлено ключові аспекти дисертаційної роботи, зокрема положення щодо удосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва. Отримані результати були належним чином апробовані під час участі автора у науково-практичних конференціях, що підтверджує їх наукову обґрунтованість. Зміст анотації дисертації є узгодженим з основними положеннями роботи та відображає її наукові результати.

Оцінка оформлення та змісту дисертації.

Дисертаційне дослідження виконано й оформлено відповідно до чинних вимог Міністерства освіти і науки України, що регламентують підготовку наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії. Робота характеризується системною та логічно впорядкованою структурою, що охоплює вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

Загальний обсяг дисертації становить 277 сторінок, при цьому основний текст займає 180 сторінок. У роботі 10 таблиць і 22 рисунки, що ілюструють аналітичні результати дослідження, а бібліографічний список налічує 257 джерел, що свідчить про достатню інформаційно-теоретичну базу дослідження.

Зміст дисертації повністю відповідає обраній темі, відображає визначену мету та поставлені завдання, забезпечує розкриття наукової новизни й практичної значущості отриманих результатів щодо механізмів державного стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Матеріал викладено послідовно, аргументовано та з дотриманням вимог наукового стилю, що забезпечує цілісність сприйняття дослідження та логічну узгодженість його основних положень.

Ілюстративний матеріал та додатки використано обґрунтовано та доцільно, вони доповнюють основний текст і сприяють більш повному, наочному представленню результатів проведеного дослідження.

Практичне значення одержаних результатів дослідження.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у можливості їх використання для вдосконалення державної політики стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Запропоновані в роботі теоретичні узагальнення, аналітичні висновки та

прикладні рекомендації мають практичну спрямованість і можуть бути використані органами державної влади та органами місцевого самоврядування під час формування, коригування та реалізації програм підтримки малого та середнього підприємництва, зокрема в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. Практичну цінність становлять обґрунтовані автором підходи до вдосконалення механізмів державного стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва, що передбачають підвищення результативності фінансових, інституційних та організаційних інструментів підтримки, удосконалення системи державних програм, а також узгодження заходів стимулювання з пріоритетами соціально-економічного розвитку територій. Запропоновані рекомендації можуть бути використані в процесі розроблення та реалізації стратегій і програм розвитку малого та середнього підприємництва на державному й регіональному рівнях.

Практичне застосування результатів дослідження підтверджується відповідними довідками від органів влади та наукових установ, зокрема: Департаменту економічного розвитку, екології та енергозбереження Івано-Франківської міської ради (довідка № 22/2025 від 14.05.2025 р.), Верховної Ради України, народного депутата (довідка № 1308/2 від 14.08.2025 р.), ГО «Східно-Європейська спілка науковців» (довідка № 58/2025 від 28.08.2025 р.) та Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 03.04-29/18 від 11.08.2025 р.). Ці документи засвідчують використання висновків і рекомендацій дисертації у практичній діяльності та науково-освітньому процесі.

Дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи.

В цілому, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, необхідно водночас звернути увагу на деякі дискусійні положення.

1. У розділі 2, де висвітлено аналіз проблем державного стимулювання розвитку МСП в Україні, автор ґрунтовно окреслює фінансові, інституційні та регуляторні бар'єри розвитку бізнесу в умовах війни. Водночас, на наш погляд, недостатньо акцентовано увагу на фіскальних наслідках прийнятих рішень органів державної влади для МСП, зокрема впливі змін у податковій політиці, перерозподілі бюджетних ресурсів і пріоритетності оборонних видатків на можливості довгострокового фінансування програм підтримки бізнесу. Доцільним було б доповнити аналіз власними розрахунками або сценарними оцінками фінансової спроможності держави щодо підтримки МСП у повоєнний період.

2. За результатами дослідження запропоновано низку механізмів та інструментів державного стимулювання розвитку МСП, проте дискусійним є питання конкретизації сфер, органів чи програм, де ці результати можуть

бути застосовані на практиці. Доцільним було б більш детально окреслити можливості використання розроблених механізмів для підвищення ефективності державної політики та інтеграції їх у поточні урядові програми підтримки підприємництва.

3. У роботі наведено дані щодо Індексу легкості ведення бізнесу (2020 рік), Індексу готовності до ведення бізнесу (2024 рік) та динаміки Індексу інновацій ЄС (2021–2023 роки). Це створює дискусійний момент щодо порівняльної актуальності та цілісності висновків, оскільки різні часові періоди можуть впливати на оцінку ефективності зарубіжних практик та їх імплементацію в Україні.

4. В розділі 3.2 та 3.3 обґрунтовано механізми підтримки МСП та використання інноваційних інструментів (венчурне фінансування, цифрові платформи), проте дискусійним залишається питання їхньої інтеграції у систему державної політики під час післявоєнної відбудови та у різних регіонах країни. Важливо більш детально висвітлити, як ці механізми можуть бути застосовані з урахуванням асиметрії регіонального розвитку, безпеки та інституційної спроможності місцевих органів влади.

Однак, дані дискусійні положення, не знижують наукової та практичної цінності даного наукового дослідження.

Загальний висновок на дисертаційну роботу.

Дисертаційна робота Біннатова Олега Назімовича є цілісним, завершеним і самостійно виконаним науковим дослідженням, присвяченим актуальній проблематиці державного стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. У роботі отримано результати, що характеризуються науковою новизною та мають практичну цінність для формування і реалізації державної політики у сфері підтримки малого та середнього підприємництва. Дисертація виконана на належному науковому рівні, виклад матеріалу є логічним, послідовним і взаємопов'язаним, а наукові положення, висновки та рекомендації, подані до захисту, є результатом самостійної дослідницької роботи автора. У процесі виконання дисертаційного дослідження здобувачем дотримано принципів академічної доброчесності.

З урахуванням актуальності обраної теми, рівня наукової новизни, теоретичної та практичної значущості отриманих результатів, їх обґрунтованості й достовірності можна дійти висновку, що дисертаційна робота Біннатова Олега Назімовича «Механізми державного стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва в Україні» за своїм змістом відповідає спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування, а також вимогам до оформлення дисертацій, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Автор дисертаційної роботи Біннатов Олег Назімович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування у галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування.

Рецензент

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри публічного управління
та адміністрування факультету управління
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Ольга ЖУК